

СТРУКТУРУ ТЕКСТУ, ЗМІСТ ЧИ РИСИ ПЕРСОНАЖІВ – УСЕ МОДЕЛЬ НАОЧНО НАМ ПОКАЖЕ

Моделювання як засіб опрацювання літературних творів

Олександра САВЧЕНКО,
академік НАПН України

Формування аналітичного й критичного мислення — важливий аспект розвитку дитини. Реалізації цього завдання значною мірою сприяє моделювання. Складаючи моделі різних видів, діти краще усвідомлюють сутність матеріалу, навчаються встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, опановують навички аналізу, узагальнення.

Автор розкриває можливості використання методу моделювання на уроках літературного читання у 2-му класі, наводячи приклади, що наочно ілюструють таку роботу з конкретними програмними творами.

Моделювання на уроках літературного читання нині не дуже поширене, хоча моделі активно використовують на уроках мови, математики, природознавства, технологій. У новому Державному стандарті та типових програмах з освітньої галузі “Мови і літератури” передбачено нові види діяльності: дослідження медіа-текстів і мовних явищ, складання схем, таблиць, графіків на основі прочитаного. Це актуалізує застосування методу моделювання.

Модель — це аналог (графік, схема, знакова система, структура) певного об'єкта (фрагментів реальності, витворів культури, процесів). Вона відтворює оригінал, спрощуючи його, абстрагуючись від несуттєвого, і є узагальненим відображенням об'єкта (за філософським енциклопедичним словником).

У навчальному процесі застосовують предметні, знакові та мисленнєві моделі. Створюючи моделі, аналізуючи чи доповнюючи готові, учні краще усвідомлюють сутність навчального матеріалу, взаємозв'язки між елементами, адже моделі роблять більш наочними приховані внутрішні зв'язки, властивості об'єктів.

Види завдань, під час виконання прислужиться метод моделювання:

- визначення структури тексту і послідовності подій;
- характеристика дійових осіб;
- встановлення причинно-наслідкових зв'язків;
- розмірковування над прочитаним;
- узагальнення прочитаного.

Розкриємо можливості використання різних моделей на уроках літературного читання у 2-му класі. Спочатку їх доцільно застосовувати під час опрацювання невеликих прозових текстів із чітким сюжетом і незначною кількістю дійових осіб. Моделі (схеми) діти створюють з допомогою вчителя після засвоєння фактичного змісту твору.

Визначення структури тексту і послідовності подій

Цей прийом доцільно застосовувати у роботі над такими творами: “Як Наталя в Лисиці хитринку купила”, “Молодець проти овець”, “Лисичка і Журавель”, “Калинка”, “Покинута кошеня” тощо.

В. Сухомлинський **“Як Наталя в Лисиці хитринку купила”**

Після ознайомлення учнів зі змістом казки Василя Сухомлинського “Як Наталя в Лисиці хитринку купила”

**Структури тексту побудуємо модель,
А трохи згодом план його складемо.**

(Це та наступне фото надіслала
Н. Нарчинська, м. Жашків, Черкаська обл.)

педагог проводить бесіду. (У підручнику зліва від тексту позначено його структуру: зачин, основна частина, кінцівка).

— Пригадайте з уроків української мови, з яких частин складається текст.

— Які частини прочитаної казки позначено у підручнику?

— З чого починається текст?

— Які частини йдуть далі?

— Яка з них найбільша?

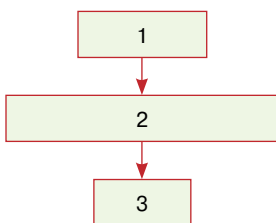
— Поміркуйте, чому її називають основною.

— Отже, зі скількох частин складається зміст казки?

На дошці довільно розміщено три різних за розміром прямокутники, на звороті яких написано цифри 1, 2, 3.

— Уявімо, що ці прямокутники — частини тексту. Який з них, на вашу думку, може зображати основну частину, який — зачин, а який — кінцівку?

Після обговорення прямокутники розміщують таким чином:

Повернувши прямокутники зворотним боком, бачимо, що цифри на них розмістилися у правильному порядку — зверху вниз. Отже, завдання виконано правильно.

— Ця схема (модель) відображає будову прочитаної казки. Назвіть, яку частину тексту відображає кожен прямокутник. Щоб правильно переказати прочитане, не можна пропустити жодної частини.

— Знайдіть, у якій частині тексту є речення “Хитрощі не люблять совісті”. Поміркуйте, чому Наталочка вирішила повернути хитринку.

— Чи могла дівчинка вчинити по-іншому? Хто як вважає? (Ні, бо вона сама захотіла віднести хитринку назад, навіть почервоніла від сорому).

— Як мама пояснила зникнення хитринки? Чи зрозуміли ви, чому хитрощі не люблять совісті?

Подібно до попередньої роботи організують і складання учнями моделі послідовності подій твору. Цей прийом доцільно застосувати у процесі опрацювання народних казок “Рукавичка”, “Лисиця та Їжак”, “Сорочаче гніздо”, “Легкий хліб”, “Лисичка і Журавель” І. Франка, “Зайчаткова казка” Ю. Ярмаши. У створенні цієї моделі об’єктом аналізу є не частини тексту, а події, які відбуваються з дійовими особами.

Ю. Ярмаш “Зайчаткова казка”

Діти прочитали “Зайчаткову казочку”. Її сюжет — послідовність епізодів — зустрічей Зайчатка з різними персонажами: Лисичкою, Вовком і Хлопчиком.

Фрагмент уроку

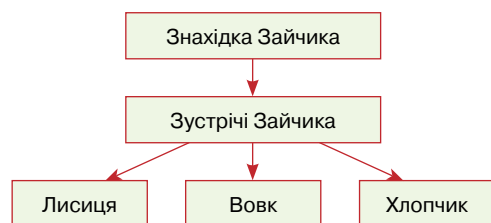
— Назвіть дійових осіб казки.

— Чому Вовк і Лисиця “читали” казку по-різному? Чому вони не зізналися, що не вміють читати?

— Як відобразити послідовність подій у казці за допомогою схеми?

— З чого слід почати? Так, перша подія — це знахідка Зайчика. Чи вийшла б казка, якби Зайчик не зустрівся з Лисичкою, Вовчиком і Хлопчиком? Отже, події казки — це зустрічі Зайчика.

Відобразимо їх послідовність і зв’язок у схемі:

Анонс

ВЧИМО МИСЛИТИ ПО-НОВОМУ!

Особливості використання **технологій розвитку критичного мислення учнів** на уроках у початковій школі буде розкрито в “УПШ”, 2018, № 11.

Поділіться своїми напрацюваннями у цьому напрямі з читачами журналу. Надсилайте ваш творчий доробок на електронну скриньку редакції uchitel@dsvit.com.ua

ВИВЧАЙТЕ АНГЛІЙСЬКУ ІЗ ЖУРНАЛОМ “ДЖМІЛЬ”

Рубрика **ПОЛІГЛОТ** пропонує цікаві ідеї для ваших уроків: ігри, співаночки, руханки тощо.

Наприклад, у випуску № 2 за 2018 рік знайдете переспів відомої римівки “**Hickory, dickory, dock**”, який допоможе закріпити назви тварин англійською, а також її літературний переклад, ноти та два варіанти гри з пісенькою.

Hickory, Dickory, Dock

Hickory, dickory, dock,
The **mouse**
went up the clock.
The clock struck **one**,
The **mouse** went down,
Hickory, dickory, dock.

Hickory, dickory, dock,
The **cat** went up the clock.
The clock struck **two**,
The **cat** went down,
Hickory, dickory, dock.

Тваринка на кожну ГОДИНКУ

Гікорі, дікорі, док,
Годинник
все цок та цок.
Тут **мишка** йде.
Він **першу** б'є –
І **мишка** шусть у куток!

Гікорі, дікорі, док,
Годинник все цок та цок.
Тут **киця** йде.
Він **другу** б'є –
І **киця** шусть у куток!

Ознайомитися з матеріалом і завантажити картки –
зображення тварин для гри можна на сайті
jmil.com.ua/2018-2/polyglot

ПЕРЕДПЛАТИТИ